doi:10.32020/ArtandDoc/33/2025/14

Józef BURY

DEFENESTRACJA I NAUKA LATANIA LUB FRANCUSKIE DEFENESTRACJE

Tekst i plansze wykorzystane w performance zaprezentowanym w 2007 na PAIR02 International Performance Event w Lahti w Finlandii, w 2008 na festiwalu Electrobolochoc w Barjols we Francji, w 2009 na Audio Art Festival w Bunkrze Sztuki w Krakowie oraz w 2010, na festiwalu Infr'Action-Paris w Instytucie Szwedzkim w Paryżu.

Słowo 'defenestracja' w języku polskim pochodzi z łacińskiego i powstało z połączenia przedrostka *de* i rzeczownika *fenestra* (okno). Słowo to oznacza akt wyrzucenia czegoś lub kogoś przez okno, a w przypadku, który interesuje nas dzisiaj, oznacza ono bardzo ryzykowny sposób opuszczania pomieszczenia właśnie przez okno. Z punktu widzenia estetyki i filozofii sztuki akt defenestracji jest już sam w sobie figurą stylistyczną niezmiernie intrygującą. Używając jedynie kategorii czasoprzestrzeni możemy wyróżnić kilka odrębnych konfiguracji formalnych defenestracji. Zauważmy, że zazwyczaj wchodzimy do pomieszczeń i wychodzimy z nich przez drzwi. Wchodzenie i wychodzenie przez okna odbywją się jedynie w sytuacjach wyjątkowych i praktykowane jest przez osoby równie wyjątkowe, takie jak strażacy, złodzieje lub Mikołaj. W przypadku defenestracji politycznej sprawy mają się nieco inaczej: to osoby wyjątkowe, takie jak policja, służby specjalne lub rozsierdzony tłum, wchodzą do pomieszczenia przez drzwi, a osoba, która znajdowała się w pomieszczeniu opuszcza je prze okno. W klasycznym przypadku dana osoba może więc wejść do pomieszczenia przez drzwi i opuścić je przez okno. Może być wprowadzona siłą do pomieszczenia, które opuści przez okno. Może też już znajdować się w pomieszczeniu, do którego wchodzą inne osoby, przez drzwi lub przez okna, aby zmusić ją do opuszczenia pomieszczenia właśnie przez okno. W szczególnych przypadkach, osoba opuszczająca pomieszczenie przez okno może mieć

związane ręce lub znajdować się w worku. Ponadto, jak zobaczymy na przykładach, osoba opuszczająca pomieszczenie przez okno może znajdować się w stanie częściowej lub całkowitej utraty świadomości, może być pod wpływem substancji narkotycznych, lub w stanie kompletnej paniki, a nawet, w wyjątkowej sytuacji, może już nie żyć w momencie defenestracji. Pod względem ilościowym możemy wyróżnić defenestracje indywidualne, defenestracje parami i defenestracje zbiorowe. Zmienne są także zarówno wiek jak i ilość osób defenestrowanych, oraz tych, które dokonują defenestracji. Pod względem psychologicznym defenestracja może być dokonana z powodów społecznych, moralnych, ekonomicznych, dobrowolnie, pod przymusem, w stanie szaleństwa, a nawet jako akt twórczy typu performance. Rezultat defenestracji zależy przede wszystkim od wysokości okna oraz od podłoża, na które upada wyrzucony przedmiot lub defenestrowana osoba. Ciało upadające na ziemię z 2 pietra wydaje miękki głuchy dźwięk o natężeniu około 60 dB. Ciało upadające na chodnik z 10 pietra wydaje suchy krótki dźwięk o natężeniu około 80 dB. Szczególny przypadek defenestracji dźwiękowej stanowią defenestracje instrumentów muzycznych. Do najsłynniejszych należy niewątpliwie defenestracja fortepianu Szopena opisana przez Norwida w wierszu pod tytułem Fortepian Szopena. Wydarzenie to miało miejsce w Warszawie w 1863 roku, po nieudanym zamachu na cesarskiego namiestnika w Królestwie Polskim generała Berga. W czasie akcji odwetowej, fortepian Szopena został wyrzucony przez żołnierzy rosyjskich na bruk z okien pałacu Zamoyskich. Defenestracja jest także uprzywilejowaną figurą estetyczną osób wybitnych (artystów, poetów, filozofów), którzy poszukują oryginalnego sposobu na zakończenie własnego życia. Możemy wymienić tutaj samobójstwa, filozofa Gillesa Deleuze'a, artystów, Nicolasa de Staël, Uniki Zürn, Rudolfa Schwarzkoglera i polskiego poety Jana Lechonia oraz słynne skłonności do wychodzenia przez okno Rafała Wojaczka. W dziejach krakowskiej ASP znany jest także przypadek defenestracji Aleksandra Konstantego Gryglewskiego, artysty i profesora Krakowskiej Szkoły Sztuk Pięknych, który w 1879 zapisał się w historii defenestracji wyskakując z okna gdańskiego ratusza.

Faktycznie, defenestracja może być rozumiana jako ostateczny akt twórczy o dosyć pociągających aspektach formalnych.

Chodzi bowiem o rodzaj fatalnego performance, podczas którego osoba opuszczająca pomieszczenie przez okno tworzy tym samym oryginalny i jedyny w swoim rodzaju efemeryczny autoportret, oprawiając się na krótką chwilę w kadr okna, aby opuścić tę wyjątkową kompozycję pozostawiając puste ramy. Następnie, spadając, realizuje podczas kilku chwil fantastyczny i odwieczny sen o lataniu. Aż w końcu, roztrzaskując się na ziemi, produkuje w sposób radykalny swój ostateczny obraz. To co fascynuje w tej figurze to właśnie zawieszenie 'pomiędzy.' Chwilowe uwolnienie się od przyciągania ziemskiego i bliskość nieuniknionej śmierci. To figura 'zawieszonej śmierci.'

Pomijając szczególne przypadki dobrowolnej defenestracji twórczej, akt defenestracji jest wyjątkowo ryzykowny dla amatorów, kiedy przydarza się nam przypadkowo, kiedy dokonywany jest przemocą lub kiedy wykonywany jest pod przymusem. Fatalne skutki defenestracji mogą być zmniejszone jedynie poprzez nabycie umiejętności latania. Celem tego pokazu będzie więc, między innymi, zaprezentowanie kilku prostych ćwiczeń pozwalających na łatwe i szybkie opanowa-

nie sztuki latania. Przed rozpoczęciem nauki latania, niezbędnym jest uświadomienie sobie w pełni faktu, że jakkolwiek samo latanie wiąże się z pewnym ryzykiem upadku, ryzyko to jest jednak nieporównywalne do tragicznych skutków defenestracji popełnianej bez umiejętności latania.

Upadek jajka z wysokości 2 m stanowi model upadku ciała dokładnie z 15 piętra.

Flight Training – Exercise 1
Study the impact left by your body on the ground after a free fall!

Za archetyp defenestracji politycznej należy uznać biblijny upadek Lucyfera po walce o władzę stoczonej z archaniołem Michałem. Lucyfer, jak podaje biblia, przed swym upadkiem był najwyższej rangi aniołem w niebie. W Księdze Ezechiela czytamy, że "był doskonały w postępowaniu swoim aż znalazła się w nim nieprawość." Po wielkiej bitwie w niebie, podczas której aniołowie z archaniołem Michałem na czele stoczyli bój z szatanem, diabeł i jego zwolennicy zostali strąceni do piekła. O rezultacie walki w przestworzach niebieskich zdecydowała niewątpliwie jakość uskrzydlenia przeciwników. Małe gadzie skrzydełka Lucyfera nie mogły rywalizować z łabędzim uskrzydleniem Michała Archanioła. Możemy się jednak domyślać, że nawet te wątle, błonniste, skrzydłopodobne odrosty połączone z elementarną umiejętnością latania uratowały mu życie. Lucyfer, jak wiemy, nie zginał wskutek upadku i po dzień dzisiejszy cieszy się dobrym zdrowiem. Wydarzenia te opisane są w Apokalipsie św. Jana: "I wybuchła walka w niebie: Michał i aniołowie jego stoczyli bój ze smokiem. I walczył smok i aniołowie jego, lecz nie przemógł i nie było już dla nich miejsca w niebie. I zrzucony został ogromny smok, wąż starodawny, zwany

diabłem i szatanem, który zwodzi cały świat; zrzucony został na ziemię, zrzuceni też zostali z nim jego aniołowie." I dalej: "A diabeł, który ich zwodzi, został wrzucony do jeziora z ognia i siarki, gdzie znajduje się też zwierzę i fałszywy prorok, i będą dręczeni dniem i nocą na wieki wieków."

Pierwszym opisanym przykładem defenestracji w historii ludzkości jest prawdopodobnie historia Ochozjasza. Relacje tego wydarzenia znajdujemy w 2 Księdze Królewskiej. Izabela, żona Achaba, króla Izraela, uknuła spisek przeciw sąsiadowi Nabotowi z Jizreel aby wejść w posiadanie terenów Nabota, które sąsiadowały z posesją jej męża, króla Achaba. Za sprawą Izabeli Nabot został oskarżony i skazany na podstawie fałszywego świadectwa na śmierć przez ukamienowanie. Prorok Eliasz z Tiszbe przekazał królowi Achabowi wyrocznię bożej zemsty za ten czyn. Achab zginał wkrótce podczas bitwy z Aramejczykami. Jego syn Ochozjasz objął władzę królewską, ale panował zaledwie 2 lata, ponieważ wypadł przez okno swojej 'górnej komnaty' w Samarii i ciężko ranny nie podniósł się już z łóżka – zgodnie z wyrocznią Eliasza. Ochozjasz zmarł bezpotomnie, w roku ok. 853 przed Chrystusem, wskutek obrażeń doznanych po defenestracji. Zmarł, ponieważ nie był w stanie podnieść się i wstać z łózka.

Drugie proste ćwiczenie, które ułatwi nam naukę latania polega na przyjęciu postawy stojącej. Faktycznie, praktykowanie lotu w pozycji leżącej lub siedzącej, bez specjalnego wyposażenia, jest niewygodne i bardzo ryzykowne. W naszym przypadku, przyjęcie postawy stojącej nie tylko ułatwi nam naukę latania, ale w szczególnych okolicznościach może także pomóc uniknąć wielu nieporozumień prowadzących do defenestracji. W życiu codziennym, częste praktykowanie pozycji stojącej pozwala nam również właściwie ocenić otaczającą nas rzeczywistość.

Flight Training – Exercise 2
Get up!

Inny wariant defenestracji biblijnej to historia Eutycha, opisana w Dziejach Apostolskich: "W pierwszym dniu po szabacie, kiedy zebraliśmy się na łamanie chleba, Paweł, który nazajutrz zamierzał odjechać, przemawiał do nich i przedłużył mowę aż do północy. (…) Pewien młodzieniec, imieniem Eutych, siedział na oknie pogrążony w głębokim śnie. Kiedy Paweł przedłużał przemówienie, zmorzony snem spadł z trzeciego piętra na dół. Podniesiono go martwego. Paweł zeszedł, przypadł do niego i wziął go w ramiona: »Nie trwóżcie się – powiedział – bo on żyje.« I wszedł na górę, łamał chleb i spożywał, a mówił jeszcze długo, bo aż do świtania. Potem wyruszył w drogę. A chłopca przyprowadzono żywego ku niemałej radości [zebranych]."

Przygoda Eutycha stanowi sympatyczny wyjątek w historii defenestracji, w którym osoba defenestrowana zostaje wskrzeszona do życia. Niestety, tradycyjne metody ratowania ofiar defenestracji są zazwyczaj mniej cudowne.

W naszej lekcji latania, do postawy stojącej możemy dodać konieczność zachowania czujności. Pomoże nam w tym szerokie otwarcie oczu. Czuwanie w postawa stojącej, z szeroko otwartymi oczyma, pozwala nie tylko na właściwą kontrolą lotu i poprawną ocenę sytuacji, ale w wielu przypadkach może także posłużyć jako skuteczny środek zapobiegania defenestracji.

Sztuka i Dokumentacja nr 33 (2025) | *Art and Documentation* no. 33 (2025) • ISSN 2080-413X • e-ISSN 2545-0050 • doi:10.32020/ARTandDOC

Flight Training – Exercise 3
Keep Your Eyes Open!

Inny model defenestracji biblijnej, w którym osoba zdefenestrowana jest następnie tratowana końmi i pożerana przez bezdomne psy, to historia Izabeli. Wróćmy na chwilę do 2 Księgi Królewskiej i do klątwy Eliasza z Tiszbe, która ciąży na rodzinie króla Achaba. Po śmierci Achaba i jego syna Ochozjasza, który wypadł z okna i już nie podniósł się z łóżka, przyszła kolej na Izabelę, żonę Achaba, która, jak pamiętamy, uknuła spisek przeciw swojemu sąsiadowi. Rządy królewskie w tym czasie objął Jehu, który zapoczątkował nową dynastię królów Izraelskich. To Jehu dopełnił wyroczni eksterminacji rodu Achaba, wydając rozkaz egzekucji Izabeli, zony Achaba, matki Ochozjasza. Podczas wkroczenia Jechu do miasta Jizreel, w którym mieszkała Izabela, Jehu rozkazuje jej eunuchom wyrzucić ją przez okno. Cytuję 2 Księgę Królewską: "Wtedy rozkazał: »Wyrzućcie ją!« I wyrzucili ją, a krew jej obryzgała mur i konie, które ją roztratowały." I dalej: "Wyszli, aby ją pogrzebać, lecz znaleźli po niej tylko czaszkę, nogi i dłonie. Kiedy wrócili i oznajmili mu, powiedział: »Oto słowo Pana, które wypowiedział przez sługę swego Eliasza z Tiszbe: Na polu Jizreel psy będą żarły ciało Izabeli. A trup Izabeli będzie jak gnój na polu w obrębie Jizreel«."

Sytuacja defenestracji Izabeli jest następująca: współmieszkańcy i opiekunowie osoby defenestrowanej wyrzucają główna lokatorkę przez okno, z jej własnego mieszkania. W rzeczywistości była to jedna z najbardziej politycznych defenestracji w historii ludzkości: Jehu, który przed objęciem władzy był zwykłym kapitanem, wymordował członków poprzedniej rodziny królewskiej w celu umocnienia swojej władzy i ustanowienia nowej dynastii.

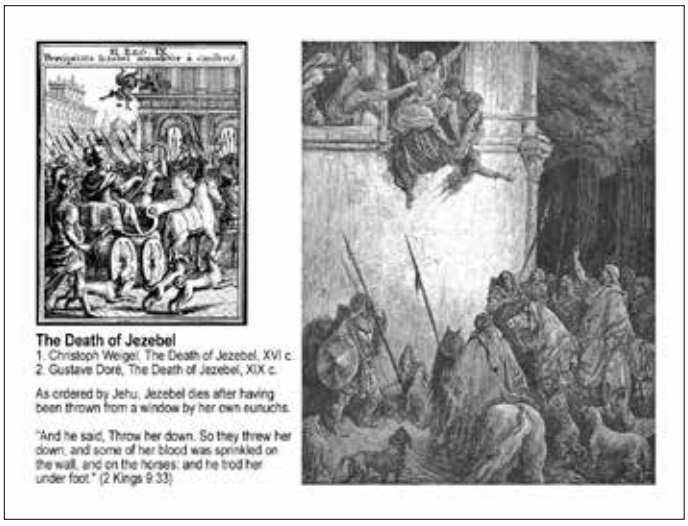

The Death of Jezebel
1. Christoph Weigel, The Death of Jezebel, XVI c.
2. Gustave Doré, The Death of Jezebel, XIX c.

As ordered by Jehu, Jezebel dies after having been thrown from a window by her own eunuchs.

"And he said, Throw her down. So they threw her down: and some of her blood was sprinkled on the wall, and on the horses: and he trod her under foot." (2 Kings 9:33)

Jak widzimy na ilustracji, Izabela jest wyrzucana przez okno w pozycji, której absolutnie nie kontroluje. Natomiast jeden z oprawców, który stoi w oknie ma szeroko rozpostarte ramiona. Nie trudno zauważyć, że w dziedzinie defenestracji Izabela jest amatorką a oprawca profesjonalistą. Świadczy o tym pozycja rozłożonych ramion oprawcy.

Cwiczenie pozycji z szeroko otwartymi ramionami jest bardzo przydatne podczas latania jak również do tego, aby nie wypaść przez okno – pod warunkiem ze nie jest ono zbyt duże. Codzienne życie z szeroko otwartymi ramionami pozwala także spojrzeć na wiele spraw inaczej, a tym samym, zapobiec wielu absurdalnym przypadkom defenestracji. Bardzo dobre rezultaty osiągniemy ćwicząc na podwyższeniu, na przykład na krześle lub na stole.

Flight Training – Exercise 4
Learn how to live with your arms open wide!

Postać Szymona Maga, którego, nawiasem mówiąc, powinniśmy uznać za biblijnego prekursora sztuki performance, jest bodajże najbardziej barwną i romantyczną postacią w historii defenestracji. Według Dziejów Apostolskich: “Pewien człowiek, imieniem Szymon, który dawniej zajmował się czarną magią, wprawiał w zdumienie lud Samarii i twierdził, że jest kimś niezwykłym. Poważali go wszyscy od najmniejszego do największego: »Ten jest wielką mocą Bożą« – mówili.

A liczyli się z nim dlatego, że już od dość długiego czasu wprawiał ich w podziw swoimi magicznymi sztukami.” Następnie, w Apokryfach, odnajdujemy informację o tym, że Szymon istotnie potrafił dokonywać zadziwiających sztuczek: Zajmował się głównie animacją posągów, chodzeniem po rozżarzonych węglach, przybieraniem postaci zwierząt i lewitacją. Apokryficzne Dzieje Piotra opisują mistyczny pojedynek pomiędzy Szymonem Magiem a św. Piotrem Apostołem, który odbył się na dworze Cesarza rzymskiego. Pojedynek polegał na obustronnej demonstracji zdolności magicznych Piotra i Szymona. Szymon, mocą wyobraźni, wzniósł się w niebo z wysokiej wieży i lewitował w powietrzu. Fakt ten wywarł duże wrażenie na zgromadzonym tłumie i na samym cesarzu. Niewygodnego konkurenta ściągnęły gwałtownie na ziemię modlitwy Piotra Apostoła. Szymon opadł i skręcił sobie kark a zawiedziony tłum ukamienował go, ku radości św. Piotra i jego zwolenników.

Sztuka i Dokumentacja nr 33 (2025) | *Art and Documentation* no. 33 (2025) • ISSN 2080-413X • e-ISSN 2545-0050 • doi:10.32020/ARTandDOC

The fall of Simon Magus
1. Fall of Simon Magus, Miniature, 15th c. 2. Fall of Simon Magus, detail of capital, Autun cathedral, 12th c

Simon is specifically said to have possessed the ability to levitate and fly at will.
"A man named Simon lived in that city. He amazed the people of Samaria with his practice of magic. He claimed that he was great." (Acts 8:9-24)
The apocryphal Acts of Peter gives a legendary tale of Simon Magus' death. Simon is performing magic in the forum, and in order to prove himself to be a god, he flies up into the air. The apostle Peter prays to God to stop his flying, and he stops mid-air and falls, breaking his legs, whereupon the crowd, previously non-hostile, stones him to death.

Historia Szymona Maga poucza nas, że możliwość latania jest w dużej mierze kwestią wyobraźni i wiary we własne możliwości. Ćwiczenie wyobraźni jest więc kolejnym ćwiczeniem nieodzownym do opanowania sztuki latania.

Flight Training – Exercise 5
Imagine!

Przykłady pierwszych defenestracji historycznych:

W roku 385 p.n.e., Marcus Manlius Capitolinus, rzymski konsul i bohater z czasów najazdu Galów, został skazany na śmierć i strącony ze skały tarpejskiej za rzekomą próbę przejęcia władzy. Faktycznym powodem była prawdopodobnie zazdrość senatorów o poparcie jakim cieszył się wśród niższych warstw społecznych.

Kolejny przykład historycznej defenestracji politycznej to strącenie Jakuba Sprawiedliwego z wieży Świątyni Jerozolimskiej. Incydent, który miał miejsce w Jerozolimie w 62 roku, opisany jest w kronikach Świętego Hegezypa: "»Więc idźmy na górę i strąćmy go na dół, by zdjął ich strach i nie dali mu wiary.« I podnieśli taki wrzask: »O, o, Sprawiedliwy, a zbłądził!« (...) I rzekli do siebie: »Ukamienujmy Jakuba Sprawiedliwego!« I zaczęli go kamienować, bo spadł ale się nie zabił (...). I wziął któryś z nich, folusznik pewien, wałek do wałkowania sukna i uderzył nim w głowę Sprawiedliwego i tak poniósł męczeństwo."

14 października 222 roku w Rzymie, papież Kalikst pierwszy, z kamieniem przywiązanym do szyi, został wyrzucony z okna więziennego do studni. Wg. kronikarza Hipolita, wydarzenia te miały miejsce podczas religijnych zamieszek wśród mieszkańców Zatybrza. Inne źródła podają, że po defenestracji do studni, Kalikst pierwszy został w niej ukamienowany.

Według rożnych źródeł historycznych w 1203 król angielski Jan pierwszy, zwany Janem bez Ziemi, uwięził w Rouen, a następnie zdefenestrował, swojego bratanka Artura pierwszego, który pretendował do tronu angielskiego.

W 1383, Biskup Martinho de Zamora został zdefenestrowany przez mieszkańców Lizbony, którzy podejrzewali go o spisek z Kastylijczykami, którzy w tym czasie oblegali miasto.

Defenestracja mieszczan w Louvain, w 1378, to przykład, w którym zbuntowani rzemieślnicy wyrzucali mieszczan z okien ratusza. Wyrzucane osoby spadały na ustawione gęsto ostrza mieczy i pik.

Konspiracja Pazzich to inny epizod, podczas którego, w 1478 roku, we Florencji, po nieudanym zamachu na Lorenza de Medici, zdefenestrowany został Jacopo de Pazzi. Pozostali uczestnicy zamachu zostali powieszeni w oknach pałacu Signoria.

W 1418 roku, podczas buntu mniejszości narodowych we Wrocławiu, wyrzucony został z okna ratusza radca Johann Megerlin. Według kronikarza Mikołaja Pola, Megerlin został wyrzucony "na rybi targ, na piki zbuntowanej tłuszczy, stojącej w pełnym uzbrojeniu." Następnie "Pospólstwo zrzuciło go z oszczepów do ogrodu na targu, gdzie w męczarniach życie zakończył." Według niektórych historyków defenestracja wrocławska była wstępem do wojen husyckich.

Według francuskiej legendy z XV wieku, pewna królowa Francji, synowa Filipa Pięknego oddawała się regularnie nocnym nierządom w komnatach wieży Nesle w Paryżu nad Sekwaną. Nad ranem, kochanek jednej nocy wyrzucany zostawał do Sekwany, zaszyty w worku, z skrępowanymi rękami i nogami.

Przypadek defenestracji z wieży Nesle jest bardzo interesujący. Kandydat na defenestrację wchodzi przez drzwi do apartamentu swojej ukochanej z zamiarem jak najbardziej 'pokojowym' aby po spełnieniu swoich marzeń zostać wyewakuowany przemocą przez okno, z apartamentu swojej kochanki i z życia jednocześnie. Metoda jest faktycznie oryginalna i radykalna. A wyrzucenie do Sekwany, w zaszytym worku i ze związanymi rękami, bynajmniej nie sprzyja lataniu. Przeżycie w takich warunkach zależne jest od prawidłowej kontroli oddychania, a zwłaszcza od umiejętności wstrzymywania oddechu.

Kolejne ćwiczenie może nam pomóc w sytuacjach defenestracji do wody, w sytuacji upadku do morza, a także w przypadku lotów na bardzo dużych wysokościach. W życiu codziennym, kontrola oddechu pomaga w zachowaniu spokoju i jest nieodzownym elementem medytacji.

Flight Training – Exercise 6
Regulate your breathing!

Dwa kolejne przypadki historyczne ilustrują figurę defenestracji pośmiertnej: W noc św. Bartłomieja, z 23 na 24 sierpnia 1572 roku, w Paryżu, francuski przywódca Hugenotów admirał Gaspard de Coligny, spał, kiedy oprawcy wtargnęli do komnaty, aby zabić go w jego własnym łóżku. Trup Coligniego został następnie wyrzucony przez okno na ulicę, w ręce rozsierdzonego tłumu, który wykastrował nieboszczyka i wrzucił okaleczone ciało do Sekwany. Po trzech dniach rozkładu w Sekwanie trup Coligniego został wyciągnięty z wody i powieszony na szubienicy w Monfaucon.

Sztuka i Dokumentacja nr 33 (2025) | *Art and Documentation* no. 33 (2025) • ISSN 2080-413X • e-ISSN 2545-0050 • doi:10.32020/ARTandDOC

Rankiem, 1 grudnia 1640 roku, grupa arystokratów pragnących przywrócić Portugalii pełną niepodległość rozpoczęła rewolucję, wspieraną przez lud. Oprawcy znaleźli znienawidzonego Sekretarza stanu, Miguela de Vasconcelosa, ukrytego w szafie. Zabili go, a następnie wyrzucili przez okno na pastwę rozsierdzonego tłumu.

Defenestracja wspomnianego już Gasparda Coligniego była pierwszym etapem masakry hugenotów we Francji. Na rozkaz Katarzyny Medycejskiej, żołnierze królewskiej gwardii szwajcarskiej, posilając się podburzonym i uzbrojonym na te okazje tłumem Paryżan, zabili w ciągu dwóch dni ok. 3 tys. hugenotów. Mordy nie ograniczyły się do Paryża – do końca września w pogromach we Francji zginęło łącznie około 20.000 osób. Okres ten obfituje w liczne przykłady defenestracji politycznych.

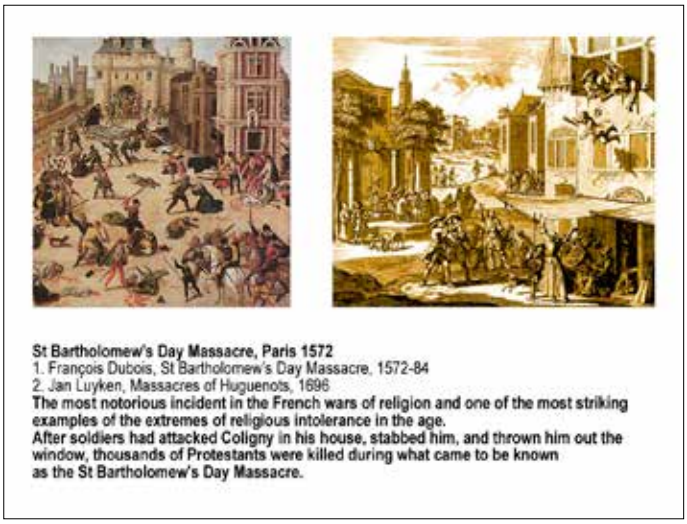

St Bartholomew's Day Massacre, Paris 1572
1. François Dubois, St Bartholomew's Day Massacre, 1572-84
2. Jan Luyken, Massacres of Huguenots, 1696
The most notorious incident in the French wars of religion and one of the most striking examples of the extremes of religious intolerance in the age.
After soldiers had attacked Coligny in his house, stabbed him, and thrown him out the window, thousands of Protestants were killed during what came to be known as the St Bartholomew's Day Massacre.

Znamiennym jest, że obrazy malowane przed wynalezieniem fotografii przedstawiają osoby defenestrowane w pozycji zawieszonego upadku. To dzięki takim 'migawkowym' ujęciom możemy dziś owocnie analizować proces defenestracji. Portretowani w ten sposób protagoniści tych wydarzeń uzmysławiają nam w pełni decydującą rolę tego nietypowego 'zawieszenia w powietrzu.' Jak wiemy, latanie polega na utrzymaniu się jak najdłużej w powietrzu, wbrew naturalnym prawom grawitacji. Kolejny etap nauki latania polega więc na ćwiczeniu tej wyjątkowej umiejętności pozostawania jak najdłużej w pozycji 'zawieszenia w powietrzu.'

Flight Training – Exercise 7

Defy gravity! Learn how to stay in the air as long as possible!

30 lipca w 1419 roku, podczas wojen husyckich, miała miejsce pierwsza defenestracja praska. Defenestracji uległo siedmiu katolickich rajców. Podobnie jak w przypadku defenestracji wrocławskiej i defenestracji mieszczan w Louvain, radcy miejscy zostali wyrzuceni z okien ratusza na ustawione gęsto pod oknami miecze dzidy i piki.

Druga defenestracja praska, mająca miejsce 23 maja 1618 roku, uważana jest za bezpośrednią przyczynę Wojny trzydziestoletniej. Trzej urzędnicy cesarscy zostali wyrzuceni z okna zamku królewskiego na Hradczanach. Szczęśliwy zbieg okoliczności spowodował, że upadli na kupę gnoju – co uratowało im życie.

Zarówno w przypadku defenestracji jak i w razie upadku podczas lotu, decydującą rolę odgrywa umiejętność pewnego lądowania na dwóch nogach.

Flight Training – Exercise 8
Visualize your fall! Learn to land on both legs!

We Francji, w 1886 roku, podczas strajków górników w Decazeville, zdefenestrowany został inżynier Jules Watrin.

Rewolucja francuska, w 1848 roku wywołała zamieszki w Niemczech. Kiedy w Kolonii rozsierdzony tłum wtargnął do ratusza, trzech spanikowanych urzędników wyskoczyło przez okno. Jeden z nich połamał obie nogi. Wydarzenie to przeszło do historii jako 'defenestracja kolońska.'

Powodem licznych wypadków podczas latania, a także powodem wielu defenestracji jest często panika oraz nieumiejętność zachowania zimnej krwi i równowagi. Kolejne proste ćwiczenie ma na celu nabycie umiejętności zachowania równowagi w każdej sytuacji.

Flight Training – Exercise 9
Keep steady!

Przykłady współczesnych defenestracji politycznych:
10 marca 1948 roku, znaleziono w Pradze martwe ciało Jana Masaryka, czechosłowackiego ministra spraw zagranicznych. Jan Masaryk znaleziony został rano, martwy, w piżamie, pod oknem łazienki gabinetu ministerstwa spraw zagranicznych. Oficjalne śledztwa z lat 1948 i 1968 uznały tę śmierć za samobójczą. Śledztwo z 2004 z roku stwierdziło morderstwo polityczne.

28 listopada 1953 roku w Nowym Jorku, wypadł przez okno z pokoju hotelowego, z 13 piętra, amerykański naukowiec, doktor Frank Olson. Olson Prowadził badania nad bronią biologiczną i nad metodami kontroli psychiki ludzkiej za pomocą psychotropów. Pierwsze śledztwo zakończyło się przyjęciem hipotezy samobójstwa. Późniejsze śledztwo, przeprowadzone w 1977 roku, wykazało, że Olson był w czasie upadku pod działaniem LSD, który został mu podany bez jego wiedzy.

W Polsce, w 1961 roku, zginał, wyskakując przez okno w niejasnych okolicznościach Henryk Holland, polski socjolog, dziennikarz i publicysta. Wypadek miał miejsce podczas rewizji służb bezpieczeństwa w jego mieszkaniu.

W wyniku zamachów na placu Fontana w Mediolanie w 1969 roku zginęło 16 osób a 90 zostało rannych. Policja włoska przyjęła błędnie tezę implikacji skrajnej lewicy pozaparlamentarnej. Podczas przesłuchiwania podejrzanych, anarchi-

Sztuka i Dokumentacja nr 33 (2025) | *Art and Documentation* no. 33 (2025) • ISSN 2080-413X • e-ISSN 2545-0050 • doi:10.32020/ARTandDOC

sta Giuseppe Pinelli wypadł z okna, z 4 pietra komisariatu policji i zmarł wskutek poniesionych obrażeń. Hipoteza samobójstwa, podtrzymywana przez policję jest poddawana w wątpliwość przez skrajne organizacje lewicowe i anarchistowskie, które oskarżają komisarza Calabresi o zabójstwo a służby specjalne o udział w zamachu na placu Fontana.

2 marca 2007 roku, rosyjski dziennikarz Iwan Safronow badający uwikłanie Kremla w handel bronią z Syrią i z Iranem, wypadł z okna swojego mieszkania na piątym piętrze. Dziennik *Kommersant*, dla którego pracował Safronov deklaruje duży sceptycyzm wobec oficjalnie przyjętej tezy samobójstwa dziennikarza.

10 czerwca 2007 roku, w Strefie Gazy, po odnowieniu konfliktu pomiędzy zwolennikami Al-Fatah i Hamasu, bojownicy Hamasu uprowadzili kilku członków Hamasu i wyrzucili jednego oficera gwardii prezydenckiej przez okno, z 15 piętra jednego z budynków Gazy. W odwecie, bojownicy Al-Fatah wyrzucili pochwyconego bojownika Hamasu z 12 piętra innego budynku w Gazie.

Kolejne ćwiczenie, polegające na chodzeniu po prostej linii, może pomóc przy starcie do lotu. Ćwiczenie polecane jest również tym wszystkim, którzy zamierzają zajmować się polityką. Chodzenie prosto może uchronić wielu polityków przed defenestracją.

Flight Training – Exercise 10
Steady does it! Learn how to walk upright!

Liczne defenestracje miały miejsce podczas terrorystycznego ataku w Nowym Jorku, 11 września 2001 roku. W ucieczce przed ogniem i dymem pracownicy zaatakowanego centrum rzucali się z okien wieżowców. Niektóre z tych upadków transmitowane były w czasie realnym w sprawozdaniach telewizyjnych na całym świecie.

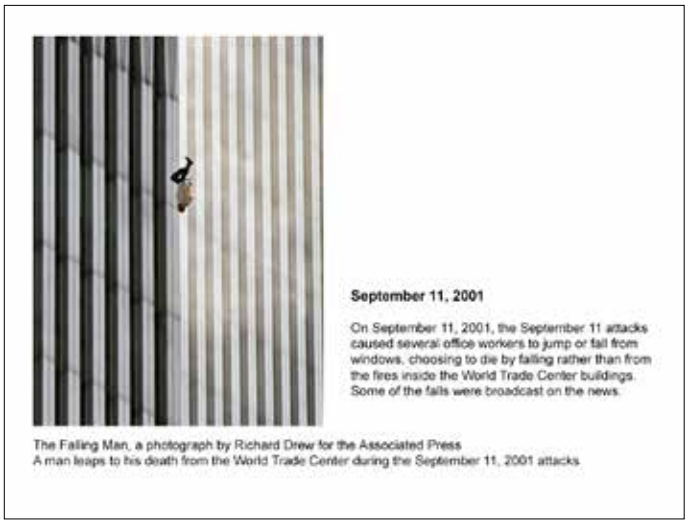

Biorąc pod uwagę skutki cytowanych powyżej defenestracji politycznych, jakże niewinne wydają się przykłady katarktycznych sublimacji w defenestracjach dokonywanych symbolicznie przez artystów…

1. Yves Klein, Harry Shunk, Janos Kender, Saut dans la vide (Leap into the Void), 1960. Gelatin silver print
2. Andy Warhol, Suicide,1963. Acrylic and silkscreen

Historia Dedala wykazuje, że artyści już od dawna próbowali rozwiązać problemy związane z lataniem i z defenestracją. Dedal, jak wiemy, był artystą, wynalazcą i architektem ateńskim. Ale Dedal był także uchodźcą politycznym, obcokrajowcem, który znalazł schronienie na Krecie, na dworze króla Minosa. Schronienie to, jak wiemy, okazało się wkrótce pułapką i Dedal, wraz z synem Ikarem zmuszony był do opuszczenia Krety rzucając się w przestworza z wieży zamkowej.

The solution of Daedalus
1. Peter Brueghel, The Fall of Icarus, Print, 1564
2. Matthaeus Merian, The Fall of Icarus, Illustration of Ovid, 1651

Once ready for take off, Dedalus said : "Icarus, my son, I order you to fly at a moderate height,
for if you fly too low, the moisture will clog your wings, and if you fly too high, the heat will melt them."

Sztuka i Dokumentacja nr 33 (2025) | *Art and Documentation* no. 33 (2025) • ISSN 2080-413X • e-ISSN 2545-0050 • doi:10.32020/ARTandDOC

Historia Dedala i Ikara poucza nas, że utrzymanie odpowiedniego poziomu jest podstawową zasadą w technice latania. Ikar, który nie usłuchał rad ojca, zginał upadając do morza. Dedala uchroniła jego dojrzałość, rozwaga i ścisłe przestrzeganie zasady latania na odpowiednim poziomie. Utrzymanie odpowiedniego poziomu, podczas lotu a także w życiu prywatnym i politycznym, zależne jest od zdolności właściwej oceny sytuacji, która z kolei pozwala na zachowanie właściwego dystansu. Następne ćwiczenie polega na obserwacji świata z pozycji poziomej, pozycji lotu i na ćwiczeniu mięśni szyi, które muszą funkcjonować niezawodnie, jeżeli podczas lotu chcemy skutecznie kontrolować przestrzeń zarówno pod sobą, jak i nad sobą. Ćwiczenie mięśni szyi może również okazać się zbawienne przy lądowaniu (po zakończeniu lotu lub w sytuacji defenestracji), aby nie skręcić sobie karku podczas niefortunnego upadku.

Flight Training – Exercise 11
Learn how to look up and down both at once!

Bardzo przydatne do nauki latania są badania Leonarda da Vinci, dotyczące symetrii i proporcji ciała człowieka oraz aerodynamiki lotu. Dwa kolejne ćwiczenia zapewnią nam możliwość poprawnego latania. Pierwsze polega na sprawdzeniu symetrii i proporcji naszego ciała. Niewłaściwe proporcje, zwłaszcza zróżnicowana długość ramion może spowodować latanie w kółko. Drugie ćwiczenie polega na regularnym studiowanie aerodynamiki naszego ciała. (ilustracja 8)

Flight Training – Exercise 12
Analyze the aerodynamics of your body!

Defenestracje Francuskie w 2007 roku:
4 sierpnia 2007 roku, emigrant z Konga wyskoczył z okna na drugim piętrze komisariatu policji w Lyonie, gdzie był przesłuchiwany. Mężczyzna doznał lekkich obrażeń nóg i klatki piersiowej.

9 sierpnia, w Amiens, 12-letnie dziecko uchodźców czeczeńskich wypadło z okna swojego mieszkania na 4 piętrze uciekając w obawie przed policjantami, którzy wchodzili do mieszkania rodziców. Po kilkudniowej utracie świadomości dziecko z ciężkimi obrażeniami pozostało w szpitalu przez kilka miesięcy.

31 sierpnia, w Tuluzie, 24-letni emigrant pochodzenia tunezyjskiego, bez papierów, wyskoczył z okna swojego mieszkania na 4 piętrze. Mężczyzna w komie został przewieziony do szpitala na oddział intensywnej reanimacji.

12 września, kolejny młody Tunezyjczyk wyskoczył z okna z 4 piętra przytułku dla emigrantów w miejscowości Péage en Roussillon. Mężczyzna doznał licznych obrażeń: złamania nogi, ręki, żeber, lędźwi i kręgosłupa.

20 września, w Paryżu, 52 letnia emigrantka chińska, przerażona pojawianiem się policji w jej mieszkaniu, wyskoczyła z okna i zmarła nazajutrz wskutek poniesionych obrażeń.

6 listopada, w Marsylii, 37 letni emigrant z Burkina Faso, wyskoczył z okna przytułku dla emigrantów w obawie przed policją, która dokonywała inspekcji przytułku. Mężczyzna złamał sobie obydwie nogi i doznał licznych obrażeń wewnętrznych.

Defenestracje Francuskie w 2008 roku:
8 stycznia 2008 roku, w Noisy-le-Sec pod Paryżem, 30 letni emigrant za Algierii, ojciec trojga dzieci, przebywający we Francji od 5 lat, wypadł z okna swojego mieszkania na 9 piętrze. Mężczyzna był w tym czasie w stanie aresztowania i przyprowadzony został do swojego mieszkania przez policję, która zamierzała dokonać rewizji mieszkania w obecności zatrzymanego. Według oficjalnych źródeł, mężczyzna zmylił czujność policji i wyskoczył prze okno.

4 kwietnia, 29-letni malijski emigrant, bez papierów i z wyrokiem nakazu opuszczenia terytorium, zginał rzucając się z okna wagonu metra do rzeki Marny podczas kontroli dokumentów dokonywanej w metrze przez policję.

3 czerwca, w Bordeaux, inny 38-letni emigrant pochodzenia malijskiego, bez papierów, wyskoczył z okna swojego mieszkania, aby uniknąć kontroli policji o 6 nad ranem. Mężczyzna złamał nogę i doznał lekkich obrażeń wewnętrznych.

1 lipca, w Creteil pod Paryżem, dwaj bracia, emigranci indyjscy, bez papierów, mieszkający we Francji od 6 lat, wyskoczyli z okna swojego mieszkania, z 3 piętra, aby uniknąć kontroli policji. Obydwaj doznali ciężkich obrażeń wskutek upadku.

Nowe formy i popularyzacja modelu Defenestracji Francuskiej za granicą, w latach 2008-2009:
Lipiec 2008: Belgijscy emigranci 'bez papierów' ryzykują życiem, aby otrzymać prawo pracy i pobytu w Europie. W poniedziałek 28 lipca, kilkunastu emigrantów bez papierów wdrapało się na gigantyczne dźwigi służące do konstrukcji budynków w Brukseli. Z wysokości 80-metrowych dźwigów interpelowali Europę, grożąc popełnieniem samobójstwa, jeżeli nie uzyskają prawa pobytu. W nocy ze środy na czwartek, o 3:30 nad ranem, jeden z emigrantów spadł z dźwigu na ulicy Grety, w centrum Brukseli. Mężczyzna doznał licznych obrażeń i w stanie ciężkim został przewieziony do szpitala.

1 sierpnia 2008 roku, o godz. 18:00, ośmiu emigrantów bez papierów, w tym jedna kobieta, wspięło się na rusztowania kościoła Beginaz w Brukseli. Emigranci grozili rzuceniem się na ziemię, jeżeli nie uzyskają prawa pobytu w Belgii.

2 września 2008 roku, w miejscowości Istre we Francji, 33 letnia matka dwojga dzieci rzuciła się z okna swojego mieszkania na trzecim piętrze. Powodem było otrzymanie nakazu eksmisji z mieszkania, który miał być wyegzekwowany tego właśnie dnia. Kobieta zmarła wskutek poniesionych obrażeń.

12 września 2009 roku w Paryżu, rzuciła się z okna swojego biura pracowniczka francuskiego Telekomu. Kobieta w stanie ciężkim została przewieziona do szpitala, gdzie zmarła wskutek poniesionych obrażeń. Ten tragiczny wypadek był tylko jednym z serii samobójstw pracowników Telekomu. Faktycznie, od stycznia

2008, samobójstwo popełniło już 22 pracowników, na 100.000 zatrudnionych we francuskim Telekomie.

16 października 2009 roku w Bazylei, młoda kobieta, emigrantka bez papierów, pochodzenia mongolskiego, przebywająca nielegalnie w Szwajcarii, rzuciła się z okna mieszkania na 2 piętrze. Ciało 29 letniej kobiety znaleziono wieczorem na podwórku budynku, w którym mieszkała. Według oficjalnych źródeł powodem tego tragicznego wypadku była obawa emigrantki przed interwencją policji.

Flight Training – Exercise 13
Practice makes perfect!

Józef Bury, *Defenestracja i Nauka Latania lub Francuskie Defenestracje*, 2010, festiwal Infr'Action-Paris, Instytut Szwedzki w Paryżu. Foto: Evelyne Goupy